

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษา ยาเสพติดในชุมชน
Buddhist Ethics and Contemporary Social Problems: A Case Study of Drug
Addiction in the Community

พระใบฎีกาสมใจ กุศลจิตโต

Phrabaitika Somjai Kusalajitto

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhism, Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: Inhorn0687@gmail.com

Retrieved: March 15, 2023; Revised: June 16, 2023; Accepted: July 18, 2023

บทคัดย่อ

ปัญหา ยาเสพติดให้โทษเป็นปัญหาใหญ่ และสำคัญมาก เป็นปัญหาที่แพร่ระบาดไปทุกชุมชนเมื่อคนตกเป็นทาสยาเสพติด ไม่ว่าจะชนิดใดก็ตาม ก็ย่อมจะผลเสียทั้งต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพติดตลอดจนเป็นปัญหาแก่สังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการติดยาเสพติด ก็คือตัวบุคคล และสภาพแวดล้อม แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล และการมีส่วนร่วมของครอบครัว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรทางด้านพระพุทธศาสนา การใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยนำกิจกรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ดังนี้ หลักอบายมุข โดยจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นโทษภัยของอบายมุขทั้งหลาย เช่น กิจกรรมเข้าค่ายเรียนรู้โทษของยาเสพติด หลักปธาน 4 เช่น กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่าย วัฒนธรรม 6 เช่น กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาลส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีลและพรหมวิหารธรรม 4 กิจกรรม เช่น ค่ายเลิกบุหรี่ยุติชีวิตสดใส เป็นต้น

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, เศรษฐกิจพอเพียง, ปัญหาสังคมร่วมสมัย.

Abstract

Drug problems have been treated as mammoth and paramount setbacks; They have inflicted on drug addicts in every community. As such, falling prey to drugs of any types whatsoever have adverse effects to addicts' physical and mental health. Still worst, drug addicts trigger such social problems as criminal offences, broken families, including life and asset securities. Elements treated as significant factors favorable to drug problems are individuals associated with environments. As a result, guidelines on solving them have to put the emphasis on individuals, families' participations, government and private sectors, and Buddhist organizations. The use of Buddhist ethics to solve and prevent drug problems in the community by applying various activities is the 4 ways of squandering wealth by organizing activities that encourage people in the community to see the dangers of all evils such as camp activities to learn the dangers of drugs, the principle of four exertions such as drug prevention campaign

activities by organizing training or attending camps, the principle of six channels of growth such as activities to go to the temple every Buddhist holy day or festival, encourage people to go to the temple to keep the precepts, and the four sublime states of mind such as smoking and alcohol cessation camp making life bright, etc.

Keywords: Buddhist Ethics, Sufficiency Economy, Contemporary Social Problems

บทนำ

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันปรากฏว่า มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดจำนวนมากในทุกพื้นที่ของประเทศไทย และชุมชนเป็นภัยร้ายแรงในสังคมไทยมายาวนานโดยมีรูปแบบการแพร่กระจายที่หลากหลายมากขึ้นซึ่งปรากฏว่า ในกลุ่มเยาวชนที่มีโอกาสติดยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากความอยากรู้อยากลองรวมทั้งประชาชนทั่วไปในกลุ่มผู้ที่ว่างงาน อีกทั้งมีปัจจัยจากสภาพแวดล้อม สังคม หรือค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นแรงผลักดันประกอบกับ สถานการณ์มูลค่ายาเสพติดที่ลดลง ส่งผลให้หาซื้อยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ได้ง่าย และก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ปัญหาสุขภาพจิตของผู้เสพ รวมถึงผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศโดยรวม ซึ่งคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2563 - 2565 ให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปีให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหายาเสพติดตั้งแต่ที่ ศิริรินทร์ยา สิริพิชัย (2565) เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กล่าวว่า “ปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสำคัญจัดเป็นวาระเร่งด่วน ในปี 2565 การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล ภายใต้กลไกการกระจายอำนาจการของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) มีนโยบายการทำงานที่ชัดเจน ทั้งด้าน ความร่วมมือระหว่างประเทศเชิงรุก ด้านการปราบปรามยาเสพติด ด้านการบำบัดรักษาเสพติด ด้านการป้องกันยาเสพติด และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วนของสังคม ส่งผลให้จำนวนหมู่บ้านและชุมชนที่ไม่มีปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การแก้ปัญหายาเสพติดที่ผ่านแม้รัฐบาลในแต่ละยุคสมัยจะให้ความสำคัญและกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ โดยใช้มาตรการที่เด็ดขาด แต่ในความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบันปัญหาที่ถูกแก้ไขไปแล้วกลับมาแพร่ระบาดและเป็นปัญหามากขึ้นในปัจจุบัน พบว่าการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นเหมือนศิลาทับหญ้าขาดความยั่งยืน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนงานเช่น บ้าน วัด โรงเรียน เป็นพหุภาคีเพื่อทำงานร่วมกัน และใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกับนโยบายภาครัฐเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายา (Suwin Tongpan and others, 2015) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยวิธีการบำบัดทางกาย และใจควบคู่กันไป โดยทางกายจะได้รับการบำบัดด้วยเวชวิธีจากสาธารณสุขประจำตำบล และด้วยการออกกำลังกายและการฝึกวิชาชีพ ส่วนด้านจิตใจก็มีการให้ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกคือความรู้สำหรับการประกอบอาชีพที่สุจริตหลังจากเลิกจากยาเสพติด และในขณะเดียวกันก็สอนหลักธรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้รู้สำนึกในคุณของชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อตนเอง เพื่อไม่ให้ผู้ที่เลิกจากยาเสพติดแล้วหวนกลับไปเสพยาอีก ส่วนบุคคลและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดจะมีรูปแบบในการปกป้องกันด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นเชิงประจักษ์ว่าสาเหตุของปัญหาติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมาจากสาเหตุอะไรบ้างและจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์อะไรบางไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขด้วยการใช้กระบวนการทางพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นการรณรงค์การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดให้เป็นข่าวสารข้อมูลให้กับชุมชน สถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน และสถาบันศาสนา และเมื่อบทความนี้เสร็จสมบูรณ์แล้วจะทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานที่จะเป็นข้อปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนต่อไป

พุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) คือ เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว หรือเป็นศาสตร์ว่าด้วยเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ถึงการกระทำทุกอย่าง ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป” (Tipitaka Thai Version) เช่น การคิดพูดจะทำดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวเจตนา ถ้าเจตนาดีถือว่าเป็นดี ถ้าเจตนาร้ายถือว่าเป็นชั่ว ดังพระบาลีบทหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ (Tipitaka Pali Version) ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่า เจตนาเป็นตัวชี้กรรมคือ การกระทำ” (Tipitaka Thai Version) คือเจตนาเป็นสำคัญในความดี ความชั่ว พุทธจริยศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับศาสนาเป็นพิเศษ วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ที่ดีจึงต้องรู้ที่มาที่ไปว่าศึกษาอย่างไร จากไหนบ้าง ตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (Phra Brahmamagunabhorn P.A. Payutto, 2001) ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง มรรค 8 คือ วิธีการศึกษาหรือ การปฏิบัติที่เป็นสายกลาง คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความพอดี ที่เรียกว่าปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือรวมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าไตรสิกขา คือ วิธีการศึกษา 3 ประการได้แก่ การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติหรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ซึ่งประกอบด้วยเจตนาดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนานี้เองว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (Tipitaka, Thai Version)

1. พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน หมายถึง เอาสิ่งที่มนุษย์เราต้องรู้ต้องทราบและยึดเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข มีความราบรื่นในหน่วยงาน องค์กรและสมาชิกในสังคมนั้น พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานดังกล่าว คือ เบญจศีล หรือ ศีล 5 เพราะเป็นนิจศีลของฆราวาสทั่วไป ถือว่าเป็นหลักพุทธจริยพื้นฐานของมนุษย์ในเบื้องต้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ หรือระเบียบที่ก่อให้เกิดความสุขในระดับสังคมของมนุษย์ ทำคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย – วาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีลก็คือ เบญจธรรม 5 ประการ (Attaput, 1987)

2. พุทธจริยศาสตร์ขั้นกลาง จะสูงต่อเนื่องมาจากขั้นต้น หรือขยายความเพิ่มเติมจากขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม เรียกรวมว่าเป็น “มนุษยธรรม” คือธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ อยู่ในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขพอสมควรแก่สภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม ส่วนพุทธจริยศาสตร์ขั้นกลางก็จะพัฒนาขึ้นถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีกทั้งเรื่องของ กาย วาจา และใจ คือหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ หรือทางแห่งกุศลกรรมฝ่ายดี ถ้าไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม

3. พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมาต ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็น โลกุตตรธรรม แปลว่า ธรรมที่จะทำให้หลุดพ้นจากโลกแห่งโลกียะ หรือโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอาจเกิดในวัฏจักร คือ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย และเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงจึงประกอบด้วยหลักธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้สำเร็จเป็นอริยบุคคลได้มี 4 อย่างคือ 1) ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ เป็นสภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ ทนอยู่

ได้ยาก เป็นต้น 2) สมุทัย คือเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยาก 3 อย่าง คือ กามตัณหาความอยากในกาม ภวตัณหา ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ วิภวตัณหา คือความไม่อยากเป็นใด ๆ เลย (แต่ต้องเป็น) 3) นิโรธ คือความดับทุกข์ ธรรมที่ดับทุกข์ ได้แก่ ดับตัณหาข้างต้นได้สิ้นเชิง 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 คือ เห็นชอบ ดำริชอบเจรจาชอบทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจไว้ชอบ

ปัญหายาเสพติดในชุมชน

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำนิยาม ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมี หรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กักรวมตลอดถึงพิษ หรือส่วนของพิษที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2545)

สุพัตรา สุภาพ (2542) ได้ให้คำนิยามยาเสพติดให้โทษว่า เมื่อเสพแล้วผู้เสพจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจในการที่จะเสพต่อไป โดยไม่สามารถหยุดเสพได้ จำนวนการเสภก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและจิตใจในภายหลัง ลักษณะยาเสพติด จะมาในรูปแบบ 1) มีความต้องการที่รุนแรง พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ได้มา 2) มีแนวโน้มจะเสพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการกิน การฉีด หรือการดูด และ 3) ทำให้จิตใจและร่างกายต้องพึ่งยาเสพติด

โกศล วงศ์สุวรรณ (2543) ให้ความหมาย สิ่งเสพติดให้โทษ ได้แก่ สิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากนั้นก็จะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้นได้ องค์การอนามัยโลกยังให้ความหมายของสิ่งเสพติดไว้โดยเน้นว่าเป็นสารหรือสารเคมีที่บุคคลเสพเข้าร่างกายโดยวิธีกิน ฉีด สูบ ดม ติดต่อกันช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จะทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้ใช้

สุพรรณ บูรณากาญจน์ (2559) ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2530 ที่ใช้ในปัจจุบันได้นิยามสารเสพติดให้โทษ ดังนี้ สารเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการขาดยาเมื่อไม่ได้เสภมีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และทำให้สุขภาพทรุดโทรมรวมตลอดถึงพิษ หรือส่วนของพิษที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ตามที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ไม่ได้หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับ ตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษ

พระกาญจนะ ธรรมธโร (ศรีทรงเมือง) (2555) ได้ให้ความหมายโดยทั่วไปของ สารเสพติด หมายถึงสารหรือยาที่เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ เป็นช่วงระยะ ๆ หรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอำนาจ หรือตกเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังมีความต้องการเพิ่มปริมาณเสพขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากเสภแล้วไม่ได้เสภจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะทางจิตใจเกิดขึ้นในผู้เสพนั่น คำว่า การติดสิ่งเสพติดให้โทษ (Addiction) นั้น หรือบางครั้งก็เรียกสั้น ๆ ว่า การติดสิ่งเสพติด หรือยาเสพติดนี้ย่อมแตกต่างจากคำว่า การติดเป็นนิสัย (Habituation) ซึ่งหมายถึง สารใด ๆ ก็ตามที่

นำมาเสพแล้วทำให้เกิดอาการติดยึดขึ้น เนื่องจากความเชื่อมั่นหรือนิสัยความเคยชินของผู้เสพเอง โดยสารนั้นไม่มีฤทธิ์ทำให้ติด เช่น บุหรี่ หมาก ยานัตถุยาถ่าย ยาตองสุรา เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามการออกฤทธิ์ตามแหล่งที่มา ตามกฎหมาย และแบ่งตามองค์การอนามัยโลกได้ ได้แก่

1. เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า ยาบ้า เป็นอนุพันธ์หนึ่งของแอมเฟตามีน มีลักษณะเป็นเม็ดกลมแบบสี่เหลี่ยม สีน้ำตาล สีเขียว เป็นยากระตุ้นประสาท มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลางและส่วนปลาย มีผลทำให้มีอาการตื่นตัว ไม่ง่วงนอน ความคิดและอารมณ์แจ่มใส ทำงานได้มาก เมื่อหมดฤทธิ์ยาจะมีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร มือสั่น คลื่นไส้ ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็ว และแรงขึ้น เหงื่อออกมาก อารมณ์ฉุนเฉียว ผู้ที่ติดจะมีความต้องการยา จะมีอาการปวดศีรษะ ปวดท้อง ง่วงนอน วิงเวียน อ่อนเพลียมาก ซึมเศร้า ความคิดสับสน หวาดระแวง ประสาทหลอน โดยคิดว่าจะมีคนมาทำร้ายต้องหนีไปอยู่ในที่สูง ๆ ถ้าใช้ยาเกินขนาดจะมีอาการใจสั่น ความดันโลหิตสูง หายใจไม่ออก มือสั่น หมดสติหัวใจวาย

2. เฮโรอีน (Heroin) เป็นสารเสพติดที่มีฤทธิ์กดประสาท จัดอยู่ในกลุ่มยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เฮโรอีนเป็นยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ทางเคมีจากปฏิกิริยาระหว่างมอร์ฟีนกับสารเคมีบางชนิดอยู่ในรูปของผลละเอียดสีขาว เฮโรอีนออกฤทธิ์แรงกว่ามอร์ฟีนประมาณ 4-8 เท่า และออกฤทธิ์แรงกว่าฝิ่นประมาณ 30-90 เท่า มีผลของฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางโดยกดระบบประสาททำให้มีอาการเจ็บปวดต่าง ๆ หายไป ประสาทรับรู้ความคิดความอ่านช้าลง ทำให้รู้สึกสบาย นอกจากนั้น ยังกระตุ้นระบบประสาท ทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ม่านตาหรี่ ตื่นเต้น ผู้ที่เสพยาจะมีผลต่อระบบหายใจ หัวใจเต้นผิดปกติ หงุดหงิด เกิดอาการน้ำท่วมปอด การหายใจช้าลง สุขภาพทรุดโทรม สมองเสื่อม ระดับฮอร์โมนในร่างกายเปลี่ยนแปลงหัวใจวายเฉียบพลันและทำให้ตายได้

3. ยาอี เอ็กซ์ตาซี (ECSTASY) หรือเอ็มดีเอ็มเอ (MDMA) หรือยาเลิฟ (LOVE) เป็นยาเสพติดกลุ่มเดียวกันจะแตกต่างกันบ้างในด้านโครงสร้างทางเคมี เท่าที่พบส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบทางเคมีที่สำคัญ ลักษณะของยาอีมีทั้งที่เป็นแคปซูลและเป็นเม็ดยาสีต่าง ๆ แต่ที่พบในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเม็ดกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8-1.2 เซนติเมตร หนา 0.3-0.4 เซนติเมตร ผิวเรียบ และปรากฏสัญลักษณ์บนเม็ดยาเป็นรูปต่าง ๆ เช่น กระต่าย ค้างคาว นก ดวงอาทิตย์ ฯลฯ เสพโดยการรับประทานเป็นเม็ด จะออกฤทธิ์ภายในเวลา 45 นาที และฤทธิ์ยาจะอยู่ในร่างกายได้นานประมาณ 6-8 ชั่วโมง ยาอี ยาเลิฟ เอ็กซ์ตาซี เป็นยาที่แพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบเที่ยวกลางคืน ออกฤทธิ์ใน 2 ลักษณะ คือ ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทในระยะสั้น ๆ หลังจากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของยาจะทำให้ผู้เสพยารู้สึกร้อน เหงื่อออกมาก หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง การได้ยินเสียง และการมองเห็นแสงสีต่าง ๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และจากการค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์และนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน พบว่า ยาชนิดนี้มีอันตรายร้ายแรง แม้จะเสพเพียง 1-2 ครั้ง ก็สามารถทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำให้ผู้เสพมีโอกาสติดเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย และยังทำลายเซลล์สมองส่วนที่ทำหน้าที่สังสารซีโรโทนิน (Serotonin) ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการควบคุมอารมณ์ให้มีความสุข ซึ่งผลจากการทำลายดังกล่าว จะทำให้ผู้เสพเข้าสู่ภาวะของอารมณ์ที่หดหู่เศร้าหมอง และมีแนวโน้มการฆ่าตัวตายสูงกว่าคนปกติ

4. ยาไอซ์ (ICE) หรือเมทแอมเฟตามีน ไฮโดรคลอไรด์คือ รูปแบบหนึ่งของ เมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า เนื่องจากมีรูปพรรณเป็นก้อนผลึกใสเหมือนน้ำแข็ง จึงมีชื่อเรียกขานในหมู่ผู้เสพว่า ICE เป็นอีกอนุพันธ์หนึ่งของแอมเฟตามีน แต่มีฤทธิ์แรงกว่าเมทแอมเฟตามีนอยู่ในรูปของเกล็ด หรือผลึกสีขาว (Crystal) มีความบริสุทธิ์สูง ใช้ละลายน้ำฉีดเข้าเส้น หรือเผาสูดควัน เป็นยาเสพติดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เนื่องจาก ICE เป็นยาที่บริสุทธิ์เกือบ 100 % จึงมีฤทธิ์แรงกว่ายาบ้าที่เป็นเม็ดส่วนใหญ่เป็นการจับกุมจากชาวต่างประเทศ ที่ลักลอบเข้ามาใน

ประเทศไทยการลักลอบสังเคราะห์แอมเฟตามีน และเมทแอมเฟตามีนนั้น อาศัยขบวนการทางเคมีอย่างง่าย ๆ ไม่มีความสลับซับซ้อนเลยซึ่งถ่ายทอดต่อมาในวงการ ดังนั้น สารเคมีที่ผลิตได้จึงไม่น่าเชื่อถือด้านความบริสุทธิ์และอาจมีสารที่เป็นอันตรายเจือปนอยู่มากมาย สารตั้งต้นของการผลิตมักเป็น อีพีดรีน ซูโดอีพีดรีน ซึ่งขณะนี้กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดให้อีพีดรีน ซูโดอีพีดรีน ซึ่งเป็นสารตั้งต้นของการสังเคราะห์ยาบ้าเป็นวัตถุที่ออกฤทธิ์ในประเภท 2 ซึ่งกฎหมายห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้าหรือมีไว้ในครอบครอง

5. แอลเอสดี (LSD) เป็นผลึกสีขาว สกัดจากกรดไลเซอจิกซึ่งเป็นราชชนิดหนึ่ง ที่ชอบขึ้นในข้าวไรย์ มีฤทธิ์ร้ายแรงในการหลอนประสาท มีผลโดยตรงต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดอาการแปรปรวน อารมณ์และจิตใจเปลี่ยนแปลง มีพฤติกรรมก้าวร้าว เพ้อฝันในสิ่งที่เป็นไปได้ประสาทหลอน ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ กล้าทำในสิ่งต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง เช่น ทำร้ายตนเองกรีดท้อง และอยากฆ่าตัวตาย

6. ยาเค เคตามีน (KETAMINE) หรือที่รู้จักกันในชื่อ ยาเค เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ในประเภท 2 เคตามีนเป็นวัตถุออกฤทธิ์ใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ กล่าวคือ เป็นยาสลบที่ช่วยในการผ่าตัด ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง มีผลทำให้มีความรู้สึกเย็นชา มึนงง ไม่ค่อยสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภาพและเสียง เคลิบเคลิ้มและรู้สึกว่ามีอำนาจพิเศษ ซึ่งสร้างความสุขให้คล้ายกับอาการหลอนประสาท ถ้าเสพมากจะมีอาการประสาทหลอน หูแว่ว การหายใจติดขัด และอาจมีอาการวิกลจริต ซึ่งออกฤทธิ์เร็ว มีสูตรคล้าย LSD และมีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาเหมือนกับ phencyclidine (pcp) คือ มีฤทธิ์ระงับปวด ยานี้จะทำให้เกิดภาวะ dissociative anesthesia ซึ่งมีอาการคล้าย cataleptic state คือ ทำให้สลบ หลับ หรือไม่เคลื่อนไหว สูญเสียความทรงจำไม่เจ็บปวด เคตามีนมีฤทธิ์กระตุ้นการทำงานของระบบไหลเวียนโลหิต ความดันโลหิตและอัตราการเต้นหัวใจอาจเพิ่มเล็กน้อย

7. ฝิ่น (Opium) เป็นสารประกอบชนิดหนึ่ง ซึ่งได้จากยางของผลฝิ่น ในเนื้อฝิ่นมีสารเคมีผสมอยู่มากมาย ประกอบด้วยโปรตีน เกลือแร่ ยางและกรดอินทรีย์ เป็นแอลคาลอยด์ (Alkaloid) ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง แอลคาลอยด์ในฝิ่น แบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ออกฤทธิ์ทำให้เกิดอาการมึนเมาและเป็นยาเสพติดให้โทษโดยตรง แอลคาลอยด์ประเภทนี้ทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นยาทำให้อ่อนหลับ (Hypnotic) แอลคาลอยด์ที่เป็นสารเสพติดซึ่งออกฤทธิ์ตัวสำคัญที่สุดในฝิ่น คือ มอร์ฟีน (Morphine)

2) ออกฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้ออ่อนคลายตัว ซึ่งในทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นแอลคาลอยด์ในฝิ่นประเภทนี้ไม่เป็นสารเสพติดแต่มีฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้อของร่างกายอ่อนคลายตัว ซึ่งมีปาเวอร์รีน (Paverine) เป็นตัวสำคัญ

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาเสพติด

จากประเด็นปัญหาเสพติดในประเทศไทยสามารถนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาแก้ไขปัญหาได้ ต่อไปนี้

1. หลักอบายมุข ประกอบด้วย อบายมุข 4 คือ 1) อิตถิธุดตะ การเป็นนักร้องหญิง 2) สุราธุดตะ การเป็นนักร้องและมึนเมาต่าง ๆ 3) อักขธุดตะ การเป็นนักร้องการพนันทุกประเภท 4) ปาปมิตตะ การคบคนชั่วเป็นมิตร และ อบายมุข 6 ประกอบด้วย 1) ติดสุราและของมึนเมา รวมถึงยาเสพติด 2) ชอบเที่ยวกลางคืน 3) ชอบเที่ยวดูการละเล่น 4) ติดการพนัน 5) คบคนชั่ว 6) เกียจคร้านการงาน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

2. ปธาน 4 ความหมาย คือ ความพากเพียร หรือ ความพยายามในกิจที่ชอบธรรม ที่เรียกว่า สัมมปธาน มี 4 ประการ ดังนี้ 1) สังวรปธาน หรือการพึงระวังไม่ให้เกิดการกระทำความผิด 2) ปหานปธาน หรือ การเพียรละบาป 3) ภาวนาปธาน หรือการเพียรหาสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยหา และ 4) อนุรักษนาปธาน หรือการเพียรรักษาสิ่งดีงาม (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

3. วัฒนธรรม 6 (ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ) ประกอบด้วย หลักธรรม 6 ประการ คือ 1) อวิโรคยะ หมายถึง ความไม่มีโรค 2) ศील หมายถึง ความประพฤติดี มีวินัย 3) พุทธานุมัต หมายถึง ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชนเหล่าคนผู้เป็นบัณฑิต 4) สุตะ หมายถึง ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ 5) ธรรมานุวัตติ หมายถึง ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม และ 6) อลีนตา หมายถึง เพียรพยายามไม่ย่อท้อต่องาน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

4. พรหมวิหาร 4 หรืออัปปมัญญา 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ 1) เมตตาเป็นความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข 2) กรุณา เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา เป็นความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข 4) อุเบกขา เป็นความวางใจเป็นกลาง (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

แยกตามหลักธรรมด้วยตัวอย่างกิจกรรม ดังนี้

1. หลักอบายมุข

หลักธรรม	กิจกรรม
อบายมุข 4 และอบายมุข 6	จัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมในโรงเรียน สอนให้เยาวชนรู้จักโทษและผลเสียของยาเสพติด หลีกเลียงการลองดื่มสุรา สูบบุหรี่ ที่จะนำไปสู่การติดยาเสพติดได้ง่าย ใช้การอธิบายที่ง่ายต่อการเข้าใจในแต่ละวัย ในสถาบันครอบครัว - สร้างครอบครัวให้อบอุ่น - ไม่ไปในที่โจจรหรือคบคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่น่าไว้วางใจ

2. หลักปธาน 4

หลักธรรม	กิจกรรม
1. สัจวรปธาน	กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่าย ให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดในทุกๆด้าน
2. ปหานปธาน	บำบัดการติดยาเสพติดด้วยความสมัครใจ
3. ภาวนาปธาน	กิจกรรม 5 ส ช่วยกันเก็บขยะ ทำความสะอาดชุมชน โรงเรียน วัด ชุมชน เป็นต้น
4. อนุรักษนาปธาน	กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน ,กิจกรรมทบาบุญร่วมสวดมนต์ทุกวันพระหรือทุกเดือน

3. วัฒนธรรม 6 นำมาปรับใช้ 3 ข้อ

หลักธรรม	กิจกรรม
1. ศील	กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาล
2. พุทธานุมัต	กิจกรรมต้นแบบคนดี เชิดชูสังคม, กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์หมู่บ้าน ด้านภัยยาเสพติด
3. สุตะ	เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับภัยยาเสพติดโดยเสียงตามสายทุกเช้า อย่างต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

4. พรหมวิหาร 4

หลักธรรม	กิจกรรม
1. เมตตา	โครงการเชิดชูคนดี ไร่ยาเสพติด
2. กรุณา	โครงการฝึกอาชีพสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
3. มุทิตา	กิจกรรมต้อนรับกลับบ้าน (เป็นกิจกรรมที่ดูแลคนที่ติดยาเสพติดที่สามารถเลิกได้)
4. อุเบกขา	โครงการเครือข่ายเฝ้าระวังสารเสพติด

สรุป

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยการรับประทาน ดื่ม สูบ ฉีดหรือโดยประการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจในลักษณะสำคัญ คือ มีความต้องการเสพทั้งร่างกาย และจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และมีความต้องเพิ่มขนาดการเสพยาขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ทำให้บุคคลนั้นต้องตกเป็นทาสของสิ่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ในทางพระพุทธศาสนาสิ่งเสพติดมีมาก่อนแล้วในครั้งพุทธกาล ก็คือ สุราเมรัยและของมีนเมาทุกชนิด สิ่งเสพติดนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลผู้ใดดื่มเข้าไปแล้วเสียจริต ก่อให้เกิดความประมาทพลาดพลั้งกับชีวิตของตนเอง ปัจจุบันสิ่งของที่ทำให้ผู้เสพเข้าไปแล้วมีนเมา เรียกว่า ยาเสพติดมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประเภทที่ถูกกฎหมาย และประเภทที่ผิดกฎหมาย มูลเหตุของการเสพยาเมรัยและมึนเมา เนื่องมาจากอกุศลมูลภายในจิตใจ คือ โลภะ โมหะ และมีเจตนาหรือความจงใจ ตั้งใจที่จะดื่มกินน้ำเมา ฉะนั้นจุดเริ่มต้นของการกระทำทุกอย่างย่อมมีเจตนาเป็นประธานในการกระทำ กิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นสาเหตุให้มนุษย์ขาดสติสัมปชัญญะ ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะการเสพยาเมรัยการขาดสติ สัมปชัญญะนั้น ย่อมส่งผลถึงการกระทำในทางกายทุจริต วิจิทุจริตและมโนทุจริตตลอดจนความเป็นคนวิกลจริตไปทุก ๆ ชนิด โทษการเสพยาเสพติดของทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมก่อให้เกิดปัญหาทั้งแก่ตัวบุคคล ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ปัญหาการเกิดโรคภัยต่าง ๆ ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์ การข่มขืน และทำร้ายชีวิตผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นโทษที่สังคมจะต้องร่วมกันเยียวยารักษาทั้งระบบ เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ

การใช้หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนโดยนำกิจกรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ดังนี้ หลักอบายมุข โดยจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นโทษภัยของอบายมุขทั้งหลาย เช่น กิจกรรมเข้าค่ายเรียนรู้โทษของยาเสพติด หลักปธาน 4 เช่น กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการจัดอบรมหรือเข้าค่าย วัฒนธรรม 6 เช่น กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาลส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีลและพรหมวิหารธรรม 4 กิจกรรม เช่น ค่ายเลิกบุหรี่สุราชีวิตสดใส

เอกสารอ้างอิง

- โกศล วงศ์สวรรค์. (2543). *ปัญหาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- พระกาญจนะ ธรรมธโร (ศรีทรงเมือง). (2555). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้แก้ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยยุคปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุค พับลิเคชันส์ จำกัด.
- สุภัทรา สุภาพ. (2542). *ปัญหาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณ บูรณากาญจน์. (2559). *คู่มือตำรวจ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

Attaput, C. (1987). *Ethics*. (4th ed.). Bangkok: Ramkumheang University Press.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka (Thai Version)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto). (2001). *Dictionary of Buddhism (Version of Dhamma Collection)*. 13th printing. Bangkok: R.S. Printing Mass Product Ltd.

Suwin Tongpan and others. (2015). The Model and Process to Create Strength of Villages – Monasteries – Schools on the Problems – Addictive Drug Tackling According to Buddhism in The North Eastern Region. *Journal of Buddhist Education and Research*, 1(1), 64-68.